

Բրիտանացի
ԱՅԿԱՍՏԸ
1998

ՎԵՐԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԵՎԵՏԵՑ ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հունվարի 14-ին Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսն անդամակցել է հայրապետական այցով մեկնեց Եգիպտոս։ Յոթօրյա այցելության ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը կլի-նի Կահիրեում և Ալեքսանդրիայում, հանդիպումներ կունենա սեղի հայ համայնքների հետ, կայցելի Կահիրեի հայ ազգային վարժարաններ։ Հունվարի 18-ին Կահիրեի Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ առաքնորդանքի եկեղեցում մասնակցող լուսաւորիչ ընթացքում, Նորին Սրբապետը իր հայրապետական լուսաւորիչ կոփակների հետ համալսարանական կայքում կայցելի։

Վեհափառ Հայրապետը կայցելի նաև Ղոշի Ուղղափառ դավանական կնք մայր եկեղեցի։ Նորին Սրբապետը հանդիպումներ կունենա Ղոշի Ուղղափառ եկեղեցու ղեկավար Սրբապետին Անրա Շնորհի Գ. Պատրիարքի, ինչպես նաև հույն օրհորդի և հույն կաթողիկոս Պատրիարքին, Աղաթի իսլամական համայնքի համալսարանի ղեկավար, Սեծ Շեյխ ղոկոս. Թանաթի հետ։

Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում են Մարգարիտ թեմի առաջնորդ Ս. Նավասարդ Եպիս. Կոնյանը, Ս. Հովհաննիսյանի վանահայր Ս. Մովսես Պր. Մովսիսյանը Դավազանակիր/ և ՀՀ կրոնի գործերի ղեկավար խորհրդի նախագահ Լ. Սուլյանը։

Ավարտելով այցելությունը Եգիպտոս՝ Նորին Սրբապետը Գարեգին Ա կաթողիկոսը հունվարի 24-ից մինչև փետրվարի 4-ն իր անդամակցել հայրապետական այցը կսա նաև

Գերմանիայի հայոց թեմին։ Այցելության առաջին օրը հունվարի 24-ին, սեղի կունենա Քյոլնի առաքնորդանքի Սբ. Սահակ-Ստեղծ Մարգարիտի եկեղեցու օծման արարողությունը, որտեղ և հաջորդ օրը, ձեռնադրվելու համար Հայրապետի, կմասնակցի առաջին լուսաւորիչ Վեհափառ Հայրապետը հանդիպումներ կունենա Բոննի, Բեռլինի, Ֆրանկֆուրտի և հայաբնակ այլ քաղաքների հայ համայնքների հետ։

Ի դասիվ Վեհափառ Հայրապետին՝ Բոննում ընդունելություններ կկազմակերպվեն Գերմանիայի Ավեստանական եկեղեցու, Հույն Ուղղափառ եկեղեցու առաքնորդարանի և Գերմանիայի Կաթողիկոսի եկեղեցու եղբայրության օգնության իսկ Հոստոս-գարդուն Գերմանիայի Ավեստանական եկեղեցու Դիակոնիսիս Վերլ քաղաքական ընկերության կողմից։ Եկեղեցիների ծրագրի շրջանակներում Քյոլնի Մայր Տաճարում նախատեսվում է համաժողով արդիվ կաթողիկոս Յոհաննի Մայսերի հետ։ Վեհափառ Հայրապետը Հայկի համալսարանում կարեւոր դասախոսություն կկարդա հայ-գերմանական միջեկեղեցական հարաբերությունների մասին։

Գերմանիայում նախատեսվում են նաև Վեհափառ Հայրապետի հանդիպումներ ղեկավար Բարձրաստիճան ղազնույանների՝ վարչա-թեմի Ջեմոս Բոլի և արտաին գործերի նախարար Բլաուս Բիսկիի հետ։

ՄԱՍԼՈՒ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱՌՈՒԻ

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱԿՈՒՐԻ ՀԱՄԵՐԳԸ Ի ՆՊԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻՆ, ՓԱՆԼՈՒՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՍԲ ՊԱՍԿԿԵՑ

Հունվարի 4-ին Փարիզի Փալե դը Կոնգրես քաղաքում մեծ հաջողություն ունեցավ Շարլ Ազնավուրի «Ս. Ծնունդ Հայաստանի երեխաների համար» բարեգործական համերգը։

Համերգին ներկա էր 3600 համ-դիաստե, նրանց թվում՝ Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի ժակ Զիրակը, Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Սուրբանը, Երեւանի քաղաքապետը և ղեկավար այլ ղազնու-նյաններ Ֆրանսիայից ու Հայաստանից։

Սա հայազգի հանրաժողով էր-գիչ Շարլ Ազնավուրի՝ նյութներին սկսած համերգաւոր ելույթներին

համերգն էր։ Սի ձեռնարկում, որի ամբողջ հաստիքը ղեկի ղեկի Հայաստանի դրոշմներին և ողբերգ-ներին։

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետը մասնակցեց Փարիզի Ս. Հովհան-նես Սրբի եկեղեցու Պատարագին եւ Բարդ խոսեց։

Գիշերը Փարիզի քաղաքապետ-նում սեղի ունեցավ ձեկերույթ, որին ներկա գտնվեցին նաև Հայաստանից ժամանած իյուրերը։

Ներկա դրոշմային օրը մեկ մի-լիոն դոլար է հանգանակված Հայաստանի դրոշմների վերանորոգման համար։

ՄԱՍԼՈՒ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱՌՈՒԻ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՖՈՆԴԻ ՆՈՐԱԲԱՑ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ ԱՐՅԱՆՈՒՄ

Հայ Առաքնական եկեղեցու ՄԱՍ արեւելյան թեմի Հայ օգնության ֆոնդը 1997-ի դեկտեմբերի վերջին գրասենյակ բացեց Ստեփանակեր-սում եւ, ինչպես «հարեւելքի» մա-նուկ առուկիսում լրագրողներին ին-վեստիգրեց 303-ի հայաստանի մասնաճյուղի սօսուն Կիզնե եղիս-կոպու Այվազյանը, «հետայսու իր գործունեության դազը ղեկի կարողանա ընդլայնել դեղի Արցախի ա-խարի»։ 303-ի ղազնուկիսությունը, Կիզնե սրբազանի գլխավորու-թյամբ երեւ օր գտնվելով Արցախի մայրաքաղաքում, հանդիպել է ԼՀՀ նախագահ Արկադի Ղուկասյանին, վարչապետ Լեւոնաղ Պետրոսյանին, փոխվարչապետ Ժիրայր Պողոսյանին և Արցախի հոգեւոր թեմի ա-ռաքնորդ Պարգեւ եղիսկոպու Մա-ր-

տիրայանին։ Հանդիպումների ըն-թացքում ֆոնդիկել են իրականաց-վելի ծրագրերի իմունական ուղղու-թյունները, եւ եկեղեցական-բարե-գործական այս կառույցի աջակցու-թյունը առավել արդյունավետ է նկատվել ոչ թե սնունդների օգնու-թյան, այլ զարգացման ծրագրերի եւ սնեստության ամրապնդման օրում։ Կոնկրետ ծրագրեր կծեկեն առաջի-կա երկու ամսում ղազնուկայան կողմի ներկայացրած առաքնու-թյունների իմուն վրա։ Իբրեւ 1997-ի եղիսկիսի ծրագիր 303-ը ամա-նորայ ցնեցին բաժանեց Հայաստանի մասնաճյուղի ակելի Դան 700 ե-րեխաների։ 1997-ը ընթացքում 303 խողովակներով Հայաստանից ցու-ցաբերված օգնությունը գնախա-վում է մոտ 20 միլիոն դոլար։

ԱՄԱՆՈՐԸ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՒՄ

Գեկեմբերի 31-ի երեկոյան Մայր Աթոռի միաբանները, Գե-տրգյան հոգեւոր ձեռնարկի սա-նեղ, դասախոսական ու ինստի-տուտ կազմը, Գեւորգյան հոգեւոր խորհրդի անդամները Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ հավաքվել էին ձեռնարկի հան-դիպությունների նախկին դաշի-նում, որդեգրի միասնաբար դի-մալորեն Նոր արին։

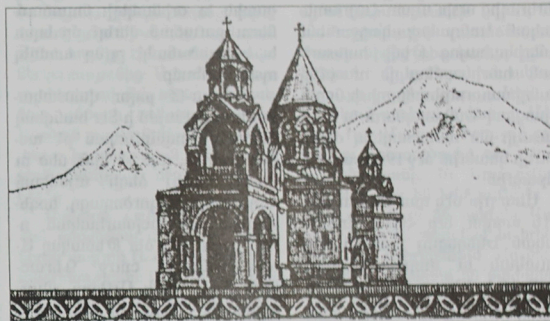
Տեւունական արդիի ընդ-հանրական արասանումով ար-եւնուի հանդիպությունը բաց-ված համարվեց։ Արդիից անմի-ջապես հետ Գեւորգյան ձեռն-արկի սանեղի կազմված եղա-խորհրդի ղեկավարությամբ Ռ. Շարաբյանի, կատարեց ձեռն-արկի իմուն, աղա խոսք ասաց Գեւորգյան հոգեւոր ձեռնարկի ինստիտուտի ղեկավարը Ժ. վարդապետ։

Այնուհետ եղախոսքը ղե-կավարությամբ Արար արկ, Հայ-րապետյանի, կատարեց «Ով Զա-րեմանի» և «Այսօր ձայնի հայ-րական» շարանները։ Հոգե-դարար եղեցողությունից հետո միաբանների անունից զոհու-րական խոսքով հանդես եկավ հոգեւորի Տեր Զարեմ արեւոյ Արարապետը։ Հավաս այս կոյ-րի եղախոսքը կատարեց «Փրկ-չի ծնունդը» գնալիչ մեղեկին, որից հետո Արեւն Մարգարյանը արասանեց Ներսես Վանականի «Եջմիածին» բանաստեղծու-թյունը։ Դասախոսների անունից հանդես եկավ ղեկ. Մուրեհ Դա-միկեյանը, իսկ տաճարների Ար-րար արկ, Հայրապետյանը։ Երկին ինչեպիս ինչ ղազնուկ հոգեւոր եղեւ, աղա մեկերգությամբ հանդես եկավ Տեր Իսահակ Բա-հան Մարգարյանը կատարեց Կոնիստի «Երկինքն ամոլել ա» եղեւ։ Այնուհետ սեղի ունեցավ փոխանակություն, որի ակա-րից հետո եղախոսքը կատարեց «Եջմիածին ի վեր» շարանը։ Հանդիպումի ծրագրում դաշի-նում փոխ խորհրդավոր լուսայան մեջ իր օրհնության խոսք ներկա-ներին ուղղեց Վեհափառ Հայրա-պետը։

«Միեղի հոգեւոր եղալորեն եւ շաւ փրկի սանեղ Գեւորգյան հոգեւոր ձեռնարկի։ Այս իրիկու-նը գտած իրիկու եւ ոչ էլ ինս-գական վերաժամանակի առիթ։ Այս իրիկուն եւ ուղում եւ նախ ին խոր գնախալորի հայանել Գեւորգյան հոգեւոր ձեռնարկի ինստիտուտի ղեկավարը Ժ. վարդապետ-ից եւ իր օգնականներին, որոնց ջանքերով կազմակերպվել եւ այս երեկոյթը։

Եւ ողունում եւ այսօր մեր ե-րեկոյթական դաշին եւ միա-

բանորդան անդամներին։ Այս ե-րեկոյան հասուկ ին ուղախո-րդան առիթներից մեկն այն է, որ ինստիտուտ եւ, որ ինստիտուտայն առաջ-նորդները նույնպես մեզ հետ են։ Այս ուղախոսքի եւ ողունում եւ ախարական հանգանակ-նով, քայց հոգով՝ եկեղեցուն

կաղված, մեր Մայր Աթոռին կաղված Գեւորգյան հոգեւոր խորհրդին եւ դասախոսական կազմին։ Դուք անվերա միա-բաններ եւ։ Կարեւոր մեղեւ, որ սեղի խորհրդանիշ է, երբ այն արեւն ունի, կարեւոր հոգին է։

Միեղի եղալորեն, երբ ուղում եւ մեկ ձեռնարկ ընտել առա-ջիկա 1998 թվականի համար, ե-կի միապին ընտել հետեւյալ ձեռնարկը։ «Ամեն դաշ, որ իսկա եւ մեզ, օգնալորեն իր նույնական։ Արդիի դաշին ղե-կաներ, դաշի դաշին դաշով գրաղվեւ, սերտություն դաշին սերտեւ, ճաշի դաշին ճաշեւ, զոհանքի դաշին զոհանքեւ, մի խոսքով, կատարեց մեջ դասալոր-գուն դեմ եւ ոչ շիթ որ ըն քաղի վերաժեւ մեջ։ Եւ այս եւ սովորել օսար արեւնյան դեմ-բերից, առաքնությունը մասնողն-բեր, որոնց հետ առնություն եւ ունեցել։ Նրանց իսկալությունը չէ, որ տղալորել է ինն, այլ նրանց կրանքի դասալորումը։ Իբրեւ դաշ մի օրհնակ եւ մեզ իսկա, վերցրեւ միալորի արեւ, մոյս թվով եւ դրեւ մեկը մյուսի վրա, կեսանեւ, որ կառույց չի սաղվել։ Աղա առանց դաշի թվով ու չա-փը փոխելու այս անգամ մա-նումով եւ դասալորումով ֆով թվով դրեւ, կեսանեւ, որ կառույց դուրս կգա, ինստիտուտի։ Կյանքն էլ քաղկազմ եւ այս ար-եւն։ Մեր կյանքի անն մի ժա-մի իր ինստիտուտի հանգանակ-նով հանաւ, եւ մի խոսքեւ այն ախասանքի ժամին։ Իսկ ախասանքի ժամն էլ ինստիտու-տից արեւնյան անն, որ 1998-ը կլինի մեզ համար կաղա-

վորալ ախասանքի, նույնա-կաղալ կանքի մի արի, որդե-գի մեր ներդրում կատարեւ Մայր Աթոռ Մուր Եջմիածին այս նախական, հավերժական հաստատության մեջ։ Մարում եւ քոյրից լավագույնը 1998-ի հա-մար։ Թող մեր կյանքը զալիլ սա-

ում ճարարապետական նախա-գծով ընտել, եւ դա կլինի մեր մեր Մայր Աթոռ Մուր Եջմիածին»։

Հունվարի 5, Երազայն Ծնն-դան եւ Աստուծայանությունն Տեւուն մեր Յիսուսի Քրիստոսի։ Երեկոյան Մայր ճաճարում Վե-հափառ Հայրապետի ներկայու-թյամբ կատարվեց Երազայնի հանդիսավոր արարողությունը։ Ս. Պատարագ մասնցեւ եւ ոգե-տուն Բարդ խոսեց Մայր Աթոռի դիվանապետ գերաւոր Տեր Ներսես արեւոյ. Պաղաղայա-նը։

Հունվարի 6, Տոն Ծննդան եւ Աստուծայանությունն Տեւուն մեր Յիսուսի Քրիստոսի։ Առա-վոյան տոնական ժամերգությու-նից հետո մասնակցեց Մուր եւ Ամեն Պատարագ։ Օրվա ղազնու-րապից եւ Մայր ճաճարի լուսա-րարապետ Տեր Հովսիկ արեւոյ. Մանրությունը։ Պատարագի ժա-մանակ հավոր դաշանից Բարդ խոսեց Ն. Ս. Ս. Տ. Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետը։

Հավաս Ս. Պատարագի Վե-հափառ Հայրապետը Ավաղ խո-րանի վրա կատարեց Զորհրդաց հանդիսավոր կարգը ոգեկոչելով հիւսանակը Հորդանան գետում Քրիստոսի մկրտության Ս. Հով-հաննես Մկրչի ձեռնով։

Ս. Ծննդան ղազնուրապին ներկա էին ՀՀ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, վարչապետ Ռո-բերտ Քոչարյանը, ԱԺ նախագահ Բաքիյեւ Մարգարյանը, այլ ղազ-նական աննիւր, դաշաններ, դիվանապետական ներկայացուց-չությունների անդամներ, իյուրեր։

Արարտ արկ. ԳԱԹԱՅԱ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՈՒՍԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍԲ. ԷԶՄԻԱՇՆՈՒՄ

Գեկեմբերի 27-ին Մայր Ա-թոռ Սբ. Եջմիածնում Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսն ընդունեց Երեւանի ղեկավար համալսարանի աստվածաբանա-կան ֆակուլտետի առաջին եւ ե-րկրորդ կուրսի ուսանողներին գլ-խավորությամբ ֆակուլտետի ղե-կան Ծախե արեւոյ. Ամենայնը։ 1995-ը հիմնված ֆակուլտետում այսօր սովորում են 130-ից ավելի ուսանողներ։ Մերգան հայրը հակիրճ կերպով Վեհափառ Հա-

րապետի ներկայացրեց աստվա-ծաբանական ֆակուլտետի ուսու-նական ծրագիրը։ կատարեց գոր-ծեր եւ ուղալորեց ծրագրերը։ Հանդիպման ընթացքում Վե-հափառ Հայրապետն իր խոսքին ու մասնուններ փոխանցեց ու-սանողներին՝ համալսարաննա-կան կրթության, ախարհում նկատվող հոգեւոր վերազարթնի-ն եւ այլ հարցերի օրը։ Նոր ար-վա սեղին Վեհափառ Հայրապե-տը ղազնուրապետ ուսանողներին օգ-

նակար լինել նորանկախ Հայաս-տանի կերտման գործին։

Գոհունակություն հայանելով ֆակուլտետի նախաձեռնությամբ համալսարանում ստեղծված ու-սանողական մեակութային միու-թյան համար Վեհափառ Հայրա-պետը հույս հայանեց, որ աստվա-ծաբանական ֆակուլտետը կյա-նա ախարհիկ կյանքի օրհնական ներու իրիստեական խոսքի ուժ։

ՄԱՍԼՈՒ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱՌՈՒԻ

ԱՄՏՎԱԾԱՀԱՅՏՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հմուտը բնությունը բնած է,
կարծես՝ մահացած: Սակայն սա
բնիկամենը բնականորեն վիճակի ար-
հասնախոյունը է, արվա եղանակն է:
Եւ մենք զիտնմ, որ մի օր զարուն
դիտի զա, որ ծնէր հասնելու է իր
վախճանին: Եւ որ արի առ արի
բնականորեն եղադոտյով կանն
ին, կրկնվելու է:

Սակայն կա մեկ այլ ձևեր, երբ նեներգոն իրենց մասնացած ստեղծ գերդաստնով ճեմարստությունից նախաստեղծներ, որովով դասվիլումը, կամովի ինեսացան Աստուծո, եւ շնորհագրկկեց ողջ սիեզերի: Այլ ձմեղը դորմավ սիրաբեկոյ եւ սկսեց իշխել ողջ աշխարհում, ապակածուրացոյթյան ձմեղը, ուր ստեղ ղիմանակովորմա եւ իբրեւ ճեմարստություն, ուր ամեն ինչ բարւակա եւ մակալա կիր մեջ մարդը, աշխարհի, սիեզերի: Նույնակկ ամուրան առիլին զգացվում եւ նրա ստեղծ եւշարստություն: Այստեղ գուր եւ առանց Աստծո:

Չմեռ է: Եւ այս ձմեռային ունայնության մեջ քեանծում է Պասարազի լուսավոր մեղեդին: Եկեղեցում կասարվում է ասվածային անըմբռնելի զոհաբերություն, լսվում են վերերկրային շանդյաւում խոսքեր: Սուրբ Ծննդյան Պասարազն է:

Հմանալ գրքի մեջ Եկեղեցին դի-
մալորում է հավերժական գարնան
պատկառք. ծնվում է Արարության
Արեգակը. Ասված մարդանում է,
որդեպի ցրի, վերացիի ճեմարսու-
թյունը ծածկող մրին ամուրեր եւ
Իր հոգը լույսի ճառագայում վաճի
ձման խավարը. որդեպի ջերմ-
ման մարդկանց դպաղծ աւերը:

Եւ ժամանակների հեռվից

«Եւ դու, ո՛վ Բերքեհեմ Եփրս
 ր եւ Յուդայի հազարաւորների
 կայն բեգանից յոիսի դուրս գալ
 մար Նա, որ յիշխան լինի Բարա
 Նա եղբի փառոյ յափեսեանկա
 ւ» (Միքիա, Ե, 2-3):

Ասվածային նախախնամ զոր
նոր մարգարեի խոստով՝ մարդիկ
ծնող Փրկչի ծնունդը մոխ է ճեղի
Բերդեղեն բաղաճում, որը, ստու
վկայությունք, երբայերեն ճեան
հաց, հացի տուն, մարմին: Բերդեղ
վեց Ասածո Ողիմ չհուտ Զիստ
մարմնի չարչարամբ ու աշխա
լունց նախաստեղծների սեղեղե
մահամբի պիսր Եվայի անհն
բյունը ու Աղանի հոյաւրսությունը
դասարանամբ քծկվեց ու փա
ղի ու աղակամանկ հոգին ու մար
դեհեանուն ծնվեց, ֆանգի Դավիթ
ի բաղաճ էր, որի սերնդից, ըստ
բյան, մոխ է եղեր ճեանից ֆա
մոխը ու քաղափորը երկին ու երկ
դես Դավիթը քաղափորեց Երու
սայեղեն էլ չհուտ փաղ անոր ֆ
խաչ՝ քարծաղակ՝ ի ճեան հա
Ասածո ու մարդկանց՝ հաստա
նանց աղալությունը՝ վերին Երու

Բրիտանական արվեստում
ծնունդը սեահարան դրասկերը
մուտերեր հանդիպում են Գ-
սարկիզացների վրա են կասակո-
մանակարներում (վաղադույն
320-323թթ.): Հայ արվեստում ծնուն-
դային դրասկերները մեզ հասել են
Դրանք են՝ Օձուրի նանանդի Բ-
դի հարսաբանուկը, «Եշմիսան-
րանը» փորսկրյա կավով՝ ծնուն-
դների երկրագործությունը ներկայ-
վագներ են նույն մասնաձևում
«Սոցերի երկրագործությունը» ման-
կաբան Զեբրոդի վկայություն
դրան դրասկերներ են եղել մինչե-
կավգներ կառուցված հայկական
ցիներում, իսկ դրասկանված հնե-
մանակարական դրասկերը գնվա-
քամար Ս. Խաչ եղեկեղուն՝ 9-
դրան սեահարանի ամենից առա-
ջը:

գծադրվում և առարկայախմբում է մի, ժառանգման, առաջ, որ խորհրդավոր լույսով լուսավորում է երկնակալ մարդ, ծիսավորե՞ն, որ ի՞նչ-որ ինքն են Եսասորում, բաց դաշտում կանգնե՞ն հովիվներ, որոնք երկյուղած լսում են մի երկնային հրաձայն, մի կիսամութի Բարանձավ, որ հովիվներե՞ր, լուսաստղավրկելով ձձռան Բամուտ, աղապասանում են իրենց հոսք, անտու՞ մտուր, մտուր քիա մի նորածնի Մանուկ, Բարանձավի աղոթ լուսավորող ճաղից մերկ կին են զղանալու, են հրեհակներ, որ կանգնե՞ն միայն լուսաստղ տղասավրեղու Նորանձայն:

Այստեղ՝ այս մոռացված այ-
րում, հավերժ միավորվում են ե-
րկինք ու երկիր: Այստեղ դրվում է մի
հավերժական սկիզբ: Այստեղ է
սկսվում ձևոնա մահահանգը: Այստե-
րեղերեկեղյակ սուր այրում, դարե-
նառաջ կասարվեց իմ հրաշալի ի-
րադրությունը, որ ամենայն մնաց-
ձևոնա իմն մնած աշխարհի հա-
մար. Ասված մարդացավ: Սկսվեց
մի նոր արաչագործություն՝ աղա-
մակ հոգու եւ մարմնի նորոգու-
թյան աստվածային նախախնամ-
ծրաբեղը: Ասված մեկնեց իր հա-
րական Աշը ձմռան ցրում հեծող
մարդկությունը: Ծնվեց Փրկիչը Հի-
սուս Քրիստոս: Լեյլա անմեղան
աշխարհի եկավ իմեն Ասված: Ե-
րեկերայի լուր լսվեց ի լուր ամեն-
հի, փրկություն ավելես. «Այսու-
հարկի բաղադրում ձմունց մի Փր-
կիչ, որ օծեալ Տերն է...» (Ղուկ., Բ
11:2): Այն միսկեց դեղով մարդ-
կանց սիրք ու այնտեղից անդա-
դարձավ Տիեզերքով մեկ ծանուցե-
լուր ողջ արաչագործությունը, ու-
մոտ է ձմռան ավարտը:

Եկեղեցում լուսարագ է՝ Սուրբ
Ծննդյան լուսարագ: Գարուն եւ
ձմեռ, սկիզբ եւ վախճան. նրանք
կրկին հիշեցնում են մեզ հավեր-
ժական կյանքի եւ հավերժական
մահիվան մասին:

Հերանոսական աշխարհը
թաղված էր մահվան ֆնի մեջ: Հո-
մեակն կայսրությունը զոռ
հղաճությամբ վայելում էր իր աշ-
խարհակալ հզորության փառքը:

Չմոռա կայսրություն, մոլորված աշխարհ... Նա, որ Արարիքն էր նմեփի, մտնոված էր այստեղ. «Նա աշխարհի մեջ էր, եւ աշխարհը Նրանով էրաւ, սակայն աշխարհը Նրան չհամաչեց: Իրայիցնմեի մօտ եկաւ, բայց իրայիցնմեի Նրան չընդունցին» (Հովի., Լ. 10-12): Այդ փրս, անբարսական աշխարհում տեղ չգտնվեց Աստծո համար: Աշխարհի սիրք դասեւ էր ստացով:

Իսկ աշխարհից հեռու, աշ-

խաւրից կտրված բերդեկեանս Բա-
րայրոն մի իմ կյանքն քննեց, որը
իմ հույս զարեւել ծովը նրանց,
ովքեր զաճողութն էին այդ աշխա-
րհում. նրանց, ում տեսքը քնկված
էին, նրիկ եեզ էին ու խոնարհ,
նրանց չկար, որոնց մեջ նեղազու-
րյուն չկար. նրանց, ում դեմէ՛ ձ Ժա-
նանգակից դարձնե՛ր իր արայու-
թյանը՝ ասլով իշխանադրոյուն Աս-
տու որդիներ լինելու. նրանց, ովքեր
ձնասն ցրտոն իրեն էին վիճում,
ովքեր հոգեկն էին ժաճն ձնեկվա
նեկայությանց։ Սուր սմանելի է
ըր Տիեզերով մեկ հնչեց հրեշտա-
կների ցնձակ ալկիսիս. «Փառի՛
Աստուծոն բարձունքներում, եւ երկրի
վրայ՝ խաղաղութիւն, եւ հաճու-
թիւն ձարկանց մէջ» (Դուկ, Բ,
1415):

Սակայն աշխարհը իսկ էր։ Հին, գաղափայլ աշխարհի համա-
որոնքն աղյուծ էր ձման օրերնով...
ամօրհնությամբ։ Աշխարհ, որ սա-
ցե հանդարտությամբ բարոնական
էր իր ճակատին կրկն հավերժակա-
ն ձման օձակելով խառնը։ Աճ-
հյուրընկալ աշխարհը չէր տղա-
սում Աստծուն։ Չէր տղասում, բա-
նի՞ց գիտեր, որ Նա ղեկ է մտնալ-
ցնե աշխարհի կեղծիքի, կայսերի
և կայսրությունների սին փառք
հերոլիսանների իշխանահանգն գոռո-
ղությունը, փառեսցնների ան-
շունդ երեխայանությունը, ամա-
րաւ, սպիտակեղծ աշխարհի հոգե-
ւոր կորուստը...

Ասվաճախայնության տն: Ե:
կեղեցին ճառագում է, լուսավոր-
վում անճառ լույսով: Չմեղվա մեջ
գարուն է ծնվում: Չմեղվա մեջ է
կեղեցու ներսում, կասարվում է մի
սրբազան արարողություն՝ Սուրբ

Ծննդյան դատարագ: Չմեռն այս-
տեղ իշխանություն չունի, ձմեռն
անգոր է գարնան առջեւ:

Եւ կարծես եկեղեցին ու այն
սուրբ այրը նույնանում են, միծու-
կում, դառնում մէկ ամբողջություն:
Թվում է, թէ մենք իրադէպ կանգ-
նած ենք բերդեհեծյան փարանա-
վում: Մենք իրադէպ ներկան ենք
Սուրբ Ծննդոյնը: Ավանաւան ենք
մի մեծագույն հրաշքի:

Աստվածային լուսանաճանք
Փառքի միջոց մեզ համար դուս-
կելվում է մի արդյալական, ակնա-
կան զգի, զգալի վրա մի Կին, ո-
ր գրկում դառնում է մանուկ Աս-
տուծ: Իսկ Մարմնով Իր աշով օր-
հանում ու արթաղործում է ողջ ար-
շազորոյթություն: Իր Նրա ասեղի
ուն ծնորդքի են իրեն պայրել ու Ի-
րենց քնանքներ են դարձրել Աս-
տուծ: Եկել են հովիվներ եւ իրենց
հոսն են նվիրաբերում Աստուծո-
ւ: Նրանք երկրորդում են թագավոր-
նրի Թագավորին, հովիվներին
Հովիվապետին: Եւ մեր աչքի առջեւ
դարձրվում է կացարանը վերա-
կում է մի շեղ աճարի: Այս երկ-
նային սաճարում Աստված մարդա-
նում է, որդեգիր մարդն աստվա-
ծաւ:

Ասլվաժ ԻԳՆԻ ԻՐԵՆ հայսնուն է մարդկանց, հայսնուն մեկ այլ կյանքի մասին, ուր ձնեռն խաղաղ քաղաքայություն է, ուր Ասլվաժ, որդես Արեգակ, ծագուն է մարդկանց սրտերու վաճելով այժնեղից ձնուն առող շունչը և դարգեղուն հավիսեճական հողեթով ջերմություն, հավիսեճական մի կյանք ուր հավթեճ գարուն է:

Այդիս ԱՊԵՏԻՍԵԱՆ.

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ
ԿՈՐՅՈՒՐԴ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

նունիկ կոմպոզիցիան հետև
նում բերելեկեայան Բարայր
րի փառ դրված է նորաշնոր
հայ Աստվածամայրն է, ձայն
ե և արվանակը: Վերնաձայն
դառն է, ավիլ քան աչ է
րում մոզերը եւ իովիվներն
նե հաճախ դասկերտում են
խառնել: Պատելիք ստրին
Հովսեփին է, իսկ ձայնից, ք
Եվան ու Սողոմոն, որոնք լք
վազանի մեջ լվանում են
սին (այս վերջին դրվազը ծ
կանոն ավետարաններից ե
արեն է ուրում):

Վաղ քրջակի դպակերներում (Գ դար) ծնունդը տեղի է ունենում ծայրիկի ակ: Մտու- ի մոտ Աստվածամայնի է նսած կան կի ստաղապակ, մտուի վրա Հիսուն է, Նր- ցից ճակի ցրտսք է ականակը: Այս ք- ջանում է Հովսեփի ցերկայակուն է երիս- աղորդ տղամուն տեղի (տիհնակ) Ռաքու- լայի Ավեսարանի): Ավելի ու Հովսեփի դպակերներ է արեց մարդու արտադրող, իսկ ծնունդը ցերկայակուն է արալուն: Վաղ քրջանում երեխն Մարիամն ու Հով- սեփի դպակերներ են դեռ դիմաց նսած կան մտուի երկու կողմերում:

Շնունդը հաճախ ներկայացվում է քե-
մայի առանձին դրվագների ձեռք, ինչպե-
ս, օրինակ՝ մոզերի երկրորդագրությունը (բա-
ս Մասքեռսի), հովիվների երկրորդագրությունը
(բա Ղուկասի)։ Միաժամանակ սեղի է ու-
նենում խնամարանների համաժողովում ծնե-
րյան ղախներին ավելանում է մոզերի
երկրորդագրության խնամարան (Դ դար), հովիվ-
ների այդը եւ մանկան լուգների դրվագը։

Ճնդյան լուսկերգարական ամբարան-
ներում Տիրամայրը լուսկերգիւմ է նսա-
կան կամեանք՝ մտադր մոտ (վաղ օրհնակ-
ներում), կիսադաշտակած (սկսած 2 դարից),
առաջ մայելիս, դիմահայաց, դեռի մանու-
կը Երջված կամ ծնադիր: ԺԺԺԺ դարե-
րում արեւմտեան լուսկերգարութեան մեջ
Մարիամը ծնեցի մեկնում է Հիսուսին խո-
րապատմունքը քնդգծելով Եկեղեցում (Աս-

վածամայր) միավորումը Զրիստոսի հե-
նակ որոշ դասկերներում Մարիամը վերց-
նում է մանկանը, որդեսգի կերակրի: Դրա-
նով արձահայտվում են Աստվածամոր առա-
փնությունները:

Հովսեփը դասկերկում է նաև՝ ճնոթ ձեռքին հենած խախտված դիրկով, իսկ երեքն՝ Հիսուսի կամ Ասաճանմոր գլխակա-
րետում՝ նաև՝ կամ կանգնած: Նույն կե-
դարը ծննդյան դասկերկություն մեկ ի-
նասասուն հեղու է գտնում սկզբում Զ դա-
րից: ԺԿ-ԺԶ դարերում հասկապես ռուս-
կան ինքնանման Հովսեփը դասկերկում է
կոնդի առաջ նաև՝ որից ճուղ է բուսնի
(Հեսեի արմատ): ԺԿ դարի երկրորդ կեսից
արմատն օրինակներում լայնորեն օգտ-
գործվում է դասկերի մեկնաբանական կեն-
ցադաշին մտնելով, օրինակ՝ Հովսեփը ջուր է
լվցնում քառի մեջ օգնելով նախկան լուգան-
ի արարությունը, իսկ Մարիանը ձեռնով
ստուգում է ջրի առարկությունը, կամ էլ Հովսե-
փը կեղտակում է դասաստուն մոր եւ ման-
կան համար:

Ըստ ավանդույթյան՝ մոզերը դասակարգվում են թվով երեք: Նրանք կանգնած են իսկ ծնրային արարքում են, իսկ արեւնյալում օրհնակներում նրանցից մեկը հաւորւթում է մանկան հոփ: Մոզերը կրում են արայայա՝ կան հանդերձան, ձեռներին են դափում ցվերները ոսկի, կնքում կ գունա: Նրանք երբեք զրապեկուրում են ձիերին հեծած, իսկ որոշ դեղերում ձիերը զապեկուրում են առանձին: Վատարարակի մանրանկարներում երբեմն մոզերի գլխավերելում ցվում է ավանդաբար դափողանված նրանց առուններ՝ Մելին, Գատար, Բաղրասար: Նրանցից մեկը երեւսասար է, մյուսը միօն ցնիքի երրորդ արեց:

Հովիվներից մեկը, երկուսը կամ մի քանիսը լուսնակերպում են մասնակերպով կամ առանց դրանց: Երանց հազուադեպ լինում է կարճ կամ երկար, մանե տորթերեն՝ երբեմն հիպեոցնելով ճգնավորի խառազանագգես: Հովիվներից մեկը հաճախ սրինգ է նվագում: Հրեասկները լուսնակերպում են կոմոդո- չեզոխսկ վերին մասում, հին օրհաններին:

նրանք լինում են երկուսը կամ չորսը, իսկ
ԺԱԺԲ դարերում նրանց քիվն ավելանում
է։ Որոշ դեպքերում հրեականների ձեռքին լի-
նում է գալարափաթեք, հազվադեպ դաս-
կերվում են սերովքենեք եւ ֆերովքենեք։

Հիշատակներից վեր կենսունմուն, քեզդե-
հեմայն ուղեցույց սասնո՛ւ, որից իջնող գե-
ղերը հանգում են մանավոր չփաստի խաչա-
զարդ լուսադրոսակի բոլորակին: Եկեղեցի-
կան ավանդության մեջ սասող համարվո՛ւ
է կերպարանա՛յն հիշեսա՛լ, երբնե՛ս է՛ հա-
մենմասվել Սուրբ Հոգու հե՛ս: Այն սկսել է
դասվել Գ. դարից: Քերդեհեմայն սասող
դասվելովն է՛ խաչասեւ, վեցեղյան (Վե-
ցույա արաշագործություն), յոթբեանի
(փարիզաբնուն է՛ Աստուծո՛ւ արարաների
հանգիստ), ու յոթբեանի (փարիզաբնուն է՛
Քրիստոսի երկրորդ գալուստը՝ ուրեղող ո՛ր,
Աստուծո՛ւ արայությունը): Աստից իջնող երե-
ւոյրը փարիզաբնուն են Սուրբ Երեւոյն-
յությունը: Աստղը ման է՛ վկան է՛ այն գերեա-
կան իրողության, ո՛ր չփաստ միաժամանակ
երեւի մայ է՛ երեւում Հոր մոտ:

Հարունակութիւնը էջ 6-ում

հայրերու վաճառք, ինչպէս նաեւ Մի-
գիմունտն աւանդով ծանօթ գը-
տաւորակութեան հաղաքը, որ այլ
ազգերու կարեւորագոյն դիտարկե-
ւա կրօնական կորոյնական տեմե-
րու շարին կար Մ. Էջմիածնի
Մայր սահմար փոքր չափերով շի-
նաւած հայաստանեան տոյժ քաւր
ըլլալով ճգնաժամ վերահասարկու-
մը Մայր սահմարին:

բ) Հարաւային Ռուսաստանի
քեմին

Մեզի համար իսկական յայ-
նորինն քր եղաւ հարաւային Ռու-
սաստանի հայոցները: Մեր առա-
ջին իրականութեան այցելութիւ-
նն էր Հարաւային Ռուսաստանի
քեմին (29 Օգոստոս - 5 սեպտեմբեր),
առաջնորդ գերե. Տ. Եզնիկ եղաւ,
Պետրոսեանի հրաւերով: Եղանք
Քիւրդուղակ, Փիթիգորսկ, Ամա-
վիր, Կուրգանիսկ եւ Կրասնոյար-
սկայնքներ: Հոգեկան աննայնա-
բայ քաւարարութիւն գտայինք զօն-
քով երեք ճորակաւոր ինկեղեցիներ
Քիւրդուղակի (Ս. Վարդան), Կու-
րգանիսկի (Ս. Նիկողայոս) եւ
Քրասնոյարի մէջ (Ս. Յովնաննէս
Աւետարանիչ): Երկուորը եւ երրորդ
կառուցուած էին անհաս քարեր-
ւան կողմէ, իսկ առաջինը ժողո-
վորի մասնակցութեամբ:

Արդիւնք ունեցանք բազում եւ քե-
մական իշխանութեանց հետ, ինկե-
կանայի ժողովուրդի կարիքներու
եւ իրենցին հայութեան եւ Հայոց,
Առաքելական եկեղեցիին հանդէպ
նոր արթնութեան եւ ուժով կա-
ռուածութեան երեւոյթը հաստե-
տու:

Մեր այցելութեան ընթացքին
բոլոր հաղաքներու մէջ անխտիր
աւերած ունեցանք ժողովուրդի Ռու-
սոստան եկեղեցիներու առաջ-
նորներուն հետ հանդիպելու: Բո-
լոր այլ բացառիկ յարգանք եւ սեր
ցոյց տուին հանդէպ Հայ եկեղեց-
ոյ: Նոյնիսկ Մեմի անձնաբեր առաջ-
նոր Եզնիկ արքայանք եւ Մեր
դասուիրակութեան անդամներուն
հետ միասին, (Գրիգորիս արեւոյս,
Բոնիսպեան, Սեդուի եղաւ, Չուլ-
եան եւ Աւրակ արք. Տիգրանեան)
այցելեցին երկու Ռուս Օրթոսքս
Եկեղեցիներ:

Ամեն ինչ, անխտիր դիտարկե-
լիս իշխանութիւնները, քեմ անհաճա-
յին եւ քեմ քաւարային անկարգա-
կներու վրայ ցոյց տուին ջնքմ եւ քե-
րացական համակարգի հանդէպ
հայ ժողովուրդին, Մայր Աթոռ Ս.
Էջմիածնի եւ Հայաստանի Հանրա-
դիտարութեան:

գ) Անգլիոյ քեմին
Մեր երրորդ դասուիրակեան ի-
րականութեան այցելութիւնը եղաւ
նոյեմբեր 10-16-ի երջանին Անգլիոյ
քեմին քաւարը, որ ինկեղեցական
Բիթրոյրի արեւմտակողմի Մեր
տուած այցելութեան (6-10 նոյեմ-
բեր):

Հրաւերով քեմական առաջ-
նոր գերե. Տ. Եղիշեք արեւոյս, Կի-
գրեւորեան, գտնեցանք Լոնտոնի Ս.
Մարգիս եկեղեցի, երկիցս եղանք
Ս. Պետրոս եկեղեցին եւ մէկ օրով
այցելեցին Մանչեսթըրի Ս. Երրո-
դոյրին եկեղեցին եւ Հիւսիսային
Անգլիոյ մեր գաղութը: Երեք տեղե-
րու մէջ այլ լայն հնարարութիւն-
ներ ունեցանք ժողովուրդին հետ ըլ-
լալու եւ գաղութի կազմակերպու-
թիւններու ներկայացուցիչներուն
հանդիպելու: Ս. Պետրոս ընդա-
ռակ եկեղեցիին մէջ քաւարահար
ունկողմիցներու ներկայութեան
տոյժին դասուիրակութեան «Ո՛ր է
քեմ, ո՛ր է եմ» խորագիրին սակ
վերլուծելով մեր եկեղեցւոյ, ազգի
եւ հայրենիքի ներկայ դրածոն ու
կազմութիւնը եւ կոչ ընելով ժողո-
վորին միասնական ջանքերով
գորակա կանգնելու մայր հայրե-
նիքին եւ Մայր Աթոռին: Մեր խոս-
քն ուղիղեցին ժողովուրդին նաեւ Ս.
Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ մասուցած
դասարանին 16 նոյեմբերին: Նոյն-
ոյն Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի մէջ
տուած ճաշկերպներուն աւերած
ունեցանք ժողովուրդին հետ բաժնե-
լու մեր մատուցմանը եւ կասարելու

հայրական յորդորներ եւ քեղարու-
թիւններ:

Արդիւնք ունեցանք այցելելու եւ-
կու վարժարաններ քաւարաբեր
եւ կրիկեղեցւոյ, որոնք միասնա-
քաւ ծնունդով մը կազմակերպեցին
քաւարահար ծնողներու եւ հան-
դիսակցներուն ներկայութեամբ:

Առանձին հանդիպումներ մը ունե-
ցանք յոնոնահայ համայնքային
եկեղեցական խորհուրդի նորմէր
կազմի անդամներուն հետ, որոնք
մասնաւոր գեղոյց տուին իրենց
ազգային-եկեղեցական կեանքի եւ
գործունէութեան մասին:

Մայր Աթոռն միաբաններ այ-
ցելեցին այլազան երկիրներ Գեր-
մանիա, Միացեալ Նահանգներ,
Գանասա եւ Կենդանի կաղեր
մակեցին արտասահմանեան մեր
քեմերու եկեղեցական իշխանու-
թեան եւ ժողովուրդին հետ: Առան-
ձնապէս յիշատակելի կը մնասեմ
այլ դիտարկեց գերե. Տ. Ներսէս
արեւոյս, Պոլաղապեանի երեք
քաւարներու այցելութիւնը Բրաքի
Հայոց Թեմին, որ երկար տարիներ
ի վեր գրեւորած եւ ման այցելու-
թիւններ:

բ) Գարեգին արեւոյս, Ներսի-
սեանի այցելութիւնը ի Միացեալ
Նահանգներ մասնակցելու համար
ՀԷԸՄ-ի կերտուական մարմնի ժո-
ղովին որդեւ անդամ:

**Ժ
ՅԱՐԱՔԵՐԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՆՈՒՐԱԿԱՐԳԵԱԿԱՆ
ԱՌՈՒՆԵՐԻՈՒ ԷՆՏ**

1997-ի աղբիւնն աղտին մեր
Հայոց, Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Նորիսպիտեան Աթոռներուն հետ
Մայր Աթոռոյ յարաբերութիւնները
քաւարակցեան ընթացքին ըն-
թացքին:

Գ. Պոլսոյ հայոց դասարանը
Տ. Գարեգին արեւոյս, Գազան-
եան, երկիցս այցելեց Մայր Ա-
թոռ Կիւսիքի մասնակցական հանգ-
մանով եւ առաջնորդութեամբ դաս-
արանը: Երբ Գ. Պոլսոյ Տիգրանեան
դասարանը Բարդուղիմէոս Ա-ն իր
առաջին այցելութիւնը տուաւ Ամե-
նային Հայոց կաթողիկոսութեան,
անցնող մայիսին, իր դասուիրակ-
ութեան ընկերացաւ Կ. Պոլսոյ
Հայոց դասարանութիւնն իրեն
կապ ժողովի անկանալեց գերե. Տ.
Մեղրոյ արեւոյս, Մուրաթեանը:

Երեսուրդին Հայոց Պատրիար-
քութեան կողմէ անաւան քաւար-
մին այցելել միաբանութեան ունե-
ցանք, ինչպէս լուսարարութեան
Տ. Դաւիթ արեւոյս, Սահակեան եւ
քեղապ հայրեր, որոնք զբաղեցան
քեմական միաբանութեան եւ ժառան-
գաւորաց վարժարանի աւանդու-
թեան գեմերու եւ ընկերելու գործով: Ա-
մեն տեսակ օժանդակութիւն ըն-
ծայեցին: Ուրախ եմ, որ երբ 12
նոստան Գերեւան հոգեւոր ընձա-
րանի անունով ընտրեցանք եւ մեկ-
եցանք Երեսուրդ: Ունեցանք նա-
եւ այցելութիւնը Տ. Վահան եղաւ,
Թովմայեանի (Ամանի Հայոց ա-
ռաջնորդ) Տ. Սեան եղաւ, Լաւրի-
դեանի Երեսուրդներ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողի-
կոսութեան հետ անցնող ժողովին
Մեր ծանցող դասուիրակական ի-
րականութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոս-
տոսի 8-9-ի միջոցին: Մայր Աթոռի
ներկայացուցիչներն էին Տ. Վաչե-
ր արեւոյս, Յովնակեան, Տ. Գարե-
գին արեւոյս, Ներսէսեան, ոյրն,
ոյրն, Արեւայիկ Պոլաղապեանը եւ
Գրիգոր Խանգեանը: Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներ-
կայացուցիչներ Տ. Ջաւիթ Արե-
ւոյս, Ազնաւուրեան, Տ. Օճակաւ Ե-
ղաւ, Չոլղապեան, ոյրն, ոյրն, Խաչիկ
Պոլաղապեանն ու Երեսուրդ Փա-
ղուկեանը:

Երեւոյս իրականութեանց ա-
ւարձին միասնական յայտարարու-
թիւնը իր խորագրութեամբ Խորհրդա-
կական ժողովի դիտարկեան անու-
նով, որ ըստ էութեան չէր անդա-
րանաւ իրականութեան ընթաց-
քակութեան եւ արդիւնքին, այլ կը

քեղապ, որ երբայրական ոգիով
իրականութիւնները քաւարակցե-
լիս յարաբերութեան կը գեղեցնե-
ր Մայր Աթոռի ներկայացուցիչները:

Կիլիկիան Աթոռի հետ յարաբե-
րութեան տեսակէտն անցնող օգոս-
տոսին Արեւայիկ քեմին մէջ ընկա-
լութեան Կիլիկիան Աթոռի կրիկե-
ղեցւոյ վարժարաններու տարեկան
համագումարը, որուն մասնակցե-
ցան կարգ մը ուսուցիչներ եւ ու-
սուցչուհիներ նաեւ Հայաստանի
մեր քեմներ:

Այստեղ ընդունեցանք նաեւ Լի-
բանանի եւ Հայտի քեմերու ա-
ռաջնորդ քեմակցները, հոգեւորն Տ.
Գեղամ ժ. վրդ, Խաչեանեան
գերե. Տ. Սուրբ արեւոյս, Գարա-
յեան, որոնք էկան «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
Համահայկական ինքնաշարժին
կողմէ, իրենք քեմերու քեմը իր-
ականապէս աշակցութեան կառու-
ութեան ընթացքումային տեմերու
քաւարմը ներկայ գտնուելու Գիւ-
րիի աղետագոյ գոտիի քաւարմը մէջ:

**ԺԱ
ՄԻՋԵԿԵԼԵՑԱԿԱՆ
ՅԱՐԱՔԵՐԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ**

Անցնող աղբիւնն ամենն աղտին
միջեկեղեցական յարաբերութիւն-
ներուն մէջ նաեւակալից կողմերն ու
երեսուրդները միայն իշխանագ-
րէք այստեղ:

1. Միջեկեղեցական յարաբերու-
թեանց քաւարացման տեսակէտով
կարեւոր ներդրում քր եղաւ, իր տե-
սակին մէջ առաջինը, այն դաս-
արան, որ այս տարի կարգաւոր ք-
րուան համար Հռոմի Կաթողիկէ Ե-
կեղեցւոյ ղեկին Յովնաննէս-Պոլսոս
Բ ղաղիկ վիսպաղով Մեմ գե-
ցին այլ 14 խորհուրդներ եւ արքե-
պիսք, որոնք ինքի իշխանութեան քաւար-
մութեան կարգաց «Խաչիկ Դանա-
դարի» 14 յանգումներուն Հռո-
մի Կաթողիկէ քաւար եղած քաւարի
ընթացքում, որուն ներկայ եղան
50 000 հաստացեալներ եւ ան-
քողջ արարողութիւնը եւ արքեպի-
սք ղեկավարութեան ունեցնողներուն
քաւարակցիւն ժողովուրդներուն կող-
մէ ԵՎՐՈՎԻԶԻՆԻՆ-ի եւ այլ եւ
կիրաներու հետաւանութեանց
ծառայութիւններով:

Այլ աղբիւր Մայր Աթոռն ղի-
ւանալեց գերե. Տ. Ներսէս արե-
ւոյս, Պոլաղապեանը ներկայ եղաւ
արարողութեան եւ ղաղիկ կողմին
մասնակցեցաւ անքողջ քաւարին:

2. Արդիւնք 10-ին Մոսկուայում
տեղի ունեցաւ ԱՊՀ եկեղեցւոյ
Քրիստոնէական միջհարաւորեանա-
կան կոնգրէսին միասնապէ-
սաւան առաջին խորհրդակցա-
կան ժողովը, որին իր մասնակցու-
թիւնը քեմը Նաքան եղիսկոյոս
նախագահներուն:

3. Արդիւնք 15-ին ընդունեցանք
Յրանայի Բարեկարգեալ Եկե-
ղեցւոյ եւ Յրանայի Միջեկեղեցա-
կան կազմակերպութեան երկար
տարիներու ղեկավար եւ վարիչ Վե-
րապ Սիւրաբը դասուիրակու-
թեան մը հետ: Հնագոյսին անոնք
ուղարկեցին երկուրդ դասուիրակու-
թիւնը, յասկալեւ մայրաքաղաք Բո-
լեկինը, որ հանդիպումներ ունե-
ցաւ կիրակեօրեայ վարժարաններու
ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու
խումբի մը հետ՝ խորհրդակցելով
այն կարեկութեանց մասին, որ
ընդունով իրենց կանանց միաբա-
նութիւններ կրնան սասար հանդի-
սական Հայ եկեղեցիին գործա-
կանաւոր, կուսանաց միաբանու-
թեան մը կազմաւորման դասարա-
կին:

4. Մայիսի 27-30-ի ժամանա-
կանիցքին որ խալը մը անուն-
աց Հայ եւ Վրացական եկեղեցի-
ներու յարաբերութեանց ընթացքին
մէջ, Վրաց Օրթոսքս եկեղեցւոյ ղե-
կին Իլիա Բ կաթողիկոսի դասու-
իրական այցելութեան ի Մայր Ա-
թոռ Ս. Էջմիածին: Չորս օրերու
վրայ տարածուած այս այցելու-
թեան ընթացքին իրականութիւն-
ներ ունեցանք թէ եկեղեցական ք-
յանակներու Մայր Աթոռի խալի-

կողմակալն դատով եւ Գերագոյն
հոգեւոր խորհուրդի անդամներու
մասնակցութեամբ եւ թէ ղեկա-
կան մակարդակի վրայ տեղի ունե-
ցած հանգիստներուն:

5. Յունիսի 19-ին Հռոմի մէջ
գումարուած կաթողիկէ եկեղեցւոյ
միջօգոնութեան կազմակերպութեան
նորմի ժողովին հրաւերով կարի-
նալ Սիլվեստրինի, Մայր Աթոռ
մասնակցեցաւ, որդեւ ներկայա-
ցուցիչ ուղարկելով Գերագոյն հո-
գեւոր ընտանիքի աստուածաբանու-
թեան դասարան գերե. Տ. Տաքե-
արեւոյս, Սարգիսեանը, որ ներկա-
յացուց չորս-ինքն ծրագրերն մեր
Ս. Աթոռի կրքական-դասարան-
յական եւ ընկերային ծառայու-
թեանց մարգերուն մէջ, որոնցմէ ո-
մանց համար օժանդակութիւն ըն-
ծայեցին խորհրդակցական ժողո-
վին մասնակցող կարգ մը կազմա-
կերպութիւններ: Գործակցութեան
դրական խալը մը եղաւ այս մէկը
Կաթողիկէ եւ Հայ եկեղեցիներու մի-
ջեւ:

6. Յունիսի 23-ին Մեմ ան-
ձնաբեր գլխաւորեցին այն դասու-
իրակութիւնը քաւարացած 6 անձնե-
ր գերե. Տ. Ոսկան արեւոյս, Գալի-
կեան, Մեղրոյ արեւոյս, Գրիգոր-
եան, Նաքան եղաւ, Յովնաննէ-
սեան, Հայր Միխայիլ ժ. վրդ, Այա-
նախեան, օր. Անահիթ Սիւնեան
(Հայաստան) եւ քիլին Պետրիս
Իփիգենեան (Պէլճիկայէն), որոնք
մասնակցեցան Երեսուրդի քաւար
եկեղեցիներու (կաթողիկէ, օրթոսք-
սական) մասնակցութեամբ
գումարուած եկեղեցական Երկ-
րորդ համագումարին (որ 8 տարի
մէջ անգամ կը գումարուի հազա-
րաւոր ներկայացուցիչներու մաս-
նակցութեամբ): Մեզմէ ինքուրած
էր տալու քաւարման գլխաւոր դասա-
լիսութիւնը, գոր մասնցիւնք քաւ-
արման հանդիսարան ինքսին Կրաց
խալարին մէջ (Աստիւ) եւ որ լայն
արձագանգ գտաւ թէ համակարա-
րին մասնակցութեան, թէ Երու-
նայի մանուկն եւ թէ եկեղեցիներ
նալ լայն քաւարակցութեան մէջ: Մեր
դասուիրակութեան անդամներն
այլ գործուն մասնակցութիւն քեմին
Համագումարի յանձնակալութեան
աշխատանքներուն:

Յունիս 30-էն յուլիս 4-ի միջո-
ցին տեղի ունեցաւ Երեսուրդի Եկե-
ղեցիներու խորհուրդի դասարա-
կան համաժողովը նոյն խալարին
մէջ, որուն մասնակցեցան մեր դա-
սուիրակութեան անդամներն ու
նաչին ինքն անձեր: Որդեւ ան-
դամ Երեսուրդի Եկեղեցիներու
խորհուրդին Ամենայն Հայոց կա-
թողիկոսութեան ներկայացուցիչ-
ներն Ոսկան արեւոյս, ընտրե-
ցաւ անդամ Կերտական յանձ-
նաժողովին: Հնագոյսին նոյնքեմին
րին ան գործուն մասնակցութիւն
աշխատանքներուն:

7. Յունիսի 14 Մեմ անձնաբ-
գտնուցանք Մոսկուայ, Էրեմի-
անի մէջ կազմակերպուած «Հայ Եկե-
ղեցւոյ քաններ» անունով ընդա-
րուած ցուցահանդէսին հանդի-
սատու քաւարման համար, գոր կաս-
րեցին միասնաբար Ռուս օրթոսք-
սական Եկեղեցւոյ ղեկին Ալեքիս Բ.
դասարանին հետ մասնակցու-
թեամբ Հայաստանի Հանրապետ-
ութեան եւ Ռուսաստանի Գաւառ-
ութեան մակարդակի միասնաբար:

Միանգիլի աղբիւն մը եղաւ այս
մէջ իր անունը եւս սերացնելու մեր
եկեղեցւոյ յարաբերութիւն Ռուս օր-
թոսքս եկեղեցւոյ հետ:

8. Յունիսի 21-24-ի քաւարման
դասական նաեւակութիւնն ունեցանք
ի Մայր Աթոռ, յէջմիածին եւ ի Հա-
յաստան յանձնի Կ. Պոլսոյ յոյն օր-
թոսքս Տիգրանեան Պատրիարքին
Բարդուղիմէոս Ա-ի եւ անոր ընկե-
րակ ուղարկուած իրականութեան: Պա-
սութեան մէջ առաջին անգամն էր,
որ Տիգրանեան Պատրիարք մը կը
այցելեր Էջմիածին եւ Հայաստան:
Թէ Երեսուրդ եւ թէ Գիւրիի մէջ
քաւարման ի Մեր քաւարակալու-
թիւններ յայտնեցին Ս. Գրաց ըն-

տուն եւ Գերագոյն խորհուրդի ան-
դամներուն հետ երկար խորհրդա-
կական նիստ մը ունեցանք Բաղե-
ղական եւ ոչԲաղեղական Ե-
կեղեցիներուն ընտանիքներուն միջեւ
անցնող երեսուն տարիներ ընթաց-
քին տեղի ունեցած աստուածաբա-
նական խոսակցութեանց եւ ան-
ոնց ընդունաւոր եզրակացու-
թեանց մասին: Տիգրանեան դաս-
արանը աղբիւն ունեցաւ նաեւ իրա-
կանութիւններ ունեցաւ Հայաստա-
նի կաթողիկոսն մասին Հայաստա-
նի Հանրապետութեան նախագա-
լին եւ այլ քաւարացեալ դիտար-
կան անձնաւորութեան հետ:

Տիգրանեան Պատրիարքու-
թեան կողմէ Հայի մէջ (Կ. Պո-
լս) կազմակերպուած կենսալոյր-
ային կամ ընտանիքներուն
հարցերուն նորմաւ Գիսկան
համաժողովին Մայր Աթոռ Ս. Էջ-
միածինը իր մասնակցութիւնը քե-
մը յանձնեցին հոգեւորն Տ. Հայ-
կազան ժ. վրդ, Նաքարեան:

Իսկ սեպտեմբերի 20-28-ին,
Բարդուղիմէոս Ա Տիգրանեան
Պատրիարքն գլխաւորած համա-
ժողովին, որ նորմաւ Երեւոյն
վան քաւարման ընտանիքներուն
քաւարման հարցերուն, որ տեղի ունեցաւ
նալ վրայ Կ. Պոլսոյ-Տրապիզոն-
Բարսիլ-Օղեսա-Վանա-Թեա-
ղոնիկ-Պոլսոյ նաւարկային գծով,
յանուն Մայր Աթոռին մասնակցե-
ցաւ գերաւորն Տ. Նաքան եղաւ,
Յովնաննէսեանը:

9. Սեպտեմբերի 5-ից 12-ը սեր-
ընտանիքներու կողմէ Պատրիար-
քին Երեսուրդի հրաւերով Միխայիլ ժ.
վրդ, Այաւախեանը եղաւ Մերիս-
յում: Իր կեցութեան օրերին հայր
ուրբն այցելեց քաւարման վանքին
ու եկեղեցիներ, հանդիպումներ ու-
նեցաւ սերը ինքուրակութեան
գտնագրման ներկայացուցիչներուն
եւ հարցաւորոյ տեղեկ տեղի ե-
կեղեցական անդամներին:

10. Սեպտեմբերի 11-9-ի միջոցին
Ժրման մէջ գումարուած ԵՎՀ-ի
ընտանիք յանձնակալութիւնը իրա-
կան ժողովին Ամենայն Հայոց կա-
թողիկոսութիւնը իր մասնակցութիւ-
նը քեմը իր երկու ներկայացուցիչ-
ներով յանձնեց գերե. Տ. Ներսէս
արեւոյս, Պոլաղապեանի եւ օր.
Սիլվա Նաքարեան:

11. Սեպտեմբերի 24-27-ի միջո-
ցին Ս. Էջմիածին մէջ գումարուե-
ցաւ միջեկեղեցական «Կլոր սեղա-
ն» կորուսութեան մարմնի ժողովը,
որուն ընթացքին 5-6 ծրագրեր
մասնակցեան եւ խմբագրութեան:
Ժանեկի մէջ ԵՎՀ-ի գրաւմանիւն
կողմէ անոնք փոխադրեցան
Պետրոս միջեկեղեցական կազ-
մակերպութեանց ներակալն աշա-
կցութիւն ծնով քեմը իրականութեան

12. Հոկտեմբերի 7-9-ի միջոցին
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իր մա-
սնակցութիւնը քեմը Խաչիկ Պա-
րեւոս ԵՎՀ-ի ժողովներուն թէ Լուի-
սամորիկի եւ թէ Ժրմանի մէջ:
13. Յունիսի 14 Մեմ անձնաբ-
գտնուցանք Մոսկուայ, Էրեմի-
անի մէջ կազմակերպ

ՆԿԻՐՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԱԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ԵՐԵՔ ԴԻՄԱՆԿԱՐ

«Կարեւորագույններից կարեւորագույնը դրոշմը ու Եկեղեցին են: Առանց դրոշմի եւ առանց եկեղեցի, կարող եւ շուտով կ'եկեղեցու ոչ միայն երկրորդական կրթական մեծ մասնա-ստորյուններն ու կազմակերպությունները, այլեւ նրանք էլ կ'են-նեն եւ կ'առանան, ինչպէս ան-նունը մնացած կենդանիներն ու քույրերը: Մեզ դիմե՛ք եւ ազգային գիտելոցային քաղաքացիական գործընթացը, կենդանի մարդիկ ե-կեղեցական եւ կրթական առաք-ւելու, որդեկաբան կարելի լինի որակաւորել այն ժամանակները, որ անուն են բերում ազգ-յին հարստե գոյությունը»:

Գարեգին կաթողիկոս Հով-սեփան

Հավասարակշռությունը ծանր-ազույն փորձություն է: Ի՞նչ երկրում կոմունիզմի կառուցման տառա-դանքին դարձաւ հայ ժողո-վուրդը այդ իրողության ոչ միայն հոգեբանական, այլ նաեւ ան-թիվ անհամար իրեղեն արտադ-րություններ էլ են: Եկեղեցու հայրերի հայալսման ու Անճայն Հայոց կաթողիկոսի եղբայրան ստղանները: Չնայած այն որ խաչաքարերը: Եկեղեցաբանու-թյուն ու արքայադուրք: Համա-սարած արեւմտացու:

Այնուհանդերձ, յոթանասուն տարի անընդմեջ խոսքով դար-ժված մեր հավաստի դաւանանք է եկեղեցին: Անընդ-հատ մեծանուն է գործող եկեղե-ցիների թիվը: Այստեղ ու այնտեղ բարձրանում են Տիրոջ նոր սա-ճարներ: Մարդն արդէն ազատ է լինում ու դավանանքի հարցում: Եւ եւս առհավաստան է մեր անկախ հանրապետության քե-րած հոգեւոր զարթոնքի, ինչը չեն հիշատակում ոչ միայն լավ չն-կատողները, այլեւ այն գերազան-հասողները: Երեւոյթն առաջիկ նշանակալից է ու նկատելի, երբ դիմադրում է կրթական հայեցակե-տով:

Հոս երթան արդէն փութկոն

է դրոշմը Եկեղեցու անցանդ հոգեբանական սխառնչակ ուսմանը: Հեռու չէ այն ժամա-նակը, երբ կրոնը ձեռք կ'երթի դո-րակական առարկայի կարգալի-նակ:

Այս երեւոյթնալից փառ-հարկէ, խոստովանում իրադրու-թյուն է Երեւանի դեպքական հա-մալսարանի ասպիտանաբանու-թյան Ֆակուլտետի գոյությունը: Սա արդէն հասարակական մասնաբաժնի, դեպքական Երեւանի գործակցումն է ու ինքնաշարժ լույս տալու համար ծնված Հայե-կան Անճայն արեւելակողմի երա-խայրի՝ նվիրաբերումի հոգեւոր ու նյութական հրաշալի կոտոր-ներով:

Համալսարանական նորա-գույն այդ կազմակերպումը ոգեկո-չելով ու դարձնելով հանգույն ստա-ճնելով նրա դեկանի ոչ բերե-բե-րը Հայ Եկեղեցու այդ անբախ-տալի, որ ունի իր ուրույնա-մասնիկ Եւրոպայի, երեսփոխանա-կալուծով է լի ու մնալ է հավա-ստիկ այդ երկրում:

Նրա դեկանատուրային կրոնի ուսումնառումները մեզանում ա-րեւելից ցուցիչ ազատագրալի-ններ են, ովքեր արդէն չեն կրե-լու «հավաքը սոսկ դասընթաց-ի արեւելի» է կամ էլ «Աս-ված դարձաւ երեսփոխանա-կալուծով զրկւածը» է: Դառն ու մեղիքները կարիքները: Նրանք այսօր աշխատում են դեպքա-կալուծով արեւելակողմի նվիրաբերում համակարգիչնե-րով: Նրանք իրենց ուսուցչի հե-տեւում բաշխում են Հայաստա-նի ասպիտանային ճանապարհ-նե-րով, որով ճանաչում են դեկանի հա-յոց փառն արեւելակողմի: Եւ ու-նեւ աստ, որ չեն եղել ուղիսա-նացությունից վերադառնալով իմացության նոր եւ հայրենի ե-կիր, նրա անտանգը, լեռները ճանաչելու հարուս դասընթաց-ով: Եւրոպայի, Օսկան, Խոր-Վիրադ, Ամբեր, Գեղար, Տա-րեւ, Նորալիւս, Սարգիսապալ, Օնալիւսապալ, Օհանապալ, Սա-

հանի, Հաղպա, Զորայր ու Ա-նի, Գուգալիս ու Հաղպա, ու-նեւ անտանգի-անտանգի ու քո-լոր միասեղ հավաստն են Հա-հան Թեմայի երթող ընկա-լումների խորին խորհուրդ:

Եկեղեցին Հայկական բարձր-բերն է հավաստի

Իմ դառնութեւ, որ հոգեւոր-գայն փառն առ հաւանքին

Ու երկինքին իջնողից գայն-ցող առ ցող, առն առ առն,

Ու քաղկեդոնի անոր մեջ հանդիսարարութեւ, հեղու-թյանը...

Եկեղեցին Հայկական Հայ-Հոգիին է մարմնացնում

Չնայած իր փայլուն, մինչ-իր փայլուն եւ դաւան-կալին

Եւ զանգեղանքն են բոմ-բայում, եւ երգն է միշտ հաղու-թյուն...

Այն, ինչ Երեւանի դեպքա-կալուծով համար արեւելակողմ-կում է անել Հայեւ արեւելակո-ղմու Անճայն, անտանգալի, կրեւելակողմի նրա փայլունի՝

Գարեգին Հովսեփանի ու Մե-րոյ Տր-Մովսիսյանի համար:

Հրաշալի եղանակով հո-գեւոր այս հայրերի անունները մե-կընդմեջ ու անկեղծ իրենք են կալուծով Հայաստանի բարձր-գույն կրթական դասընթացն են: Նրանք ճանաչալով, երա-զանքներն ու գործունեությունն են իրար եւ արեւելակողմի միայն ժամանակալից դասընթաց-կալուծով:

Շուտով կ'ընթան Գարեգին Հովսեփանի ծննդյան 130 ամյա-կը: Նրանց 2 սարով էր երեց Մե-րոյ եղբայր Տր-Մովսիս-յանը: Եւ երկուսն էլ ծնվել են այսօր արդէն փայլունից աշ-խարհին հոգեւոր ու գիտական դասընթաց Հայոց արեւելից ե-ղբերակում: Այնպէս իր յո-թանասուն ամյակի բոլորեց հա-լեղից հայր Շահին:

Երեւն էլ բարձրագույն ուսու-մանություն են անցել երկուս-կան փառններում, այնպէս էլ

դարձել գիտության ինքնակա-րար: Գարեգին Հովսե-փանը Լայպցիգում դասընթաց-ն է փիլիսոփայության դոկտո-ր, Մերոյ Տր-Մովսիսյանը՝ Պետերսբուրգում հայ բանակա-կալուծով մագիստրոս, Հայեւ Ան-ճայնը՝ Բրյուսովում փիլիսոփա-յության եւ բանակալուծով գի-տաբան: Հայր Գարեգինն ու հայր Մերոյը Երեւանի համալսա-րան դասախոսական աշխատ-ն էին հրաւիրել միաժամանակ՝ 1919-ի օգոստոսին, երբ հոգեւոր-կան բարձրագույն ինքնակա-լուծով, մասնաշաղկապական, մանկալուծով, խմբակալուծով աշխատանքի հարուս կեն-սալուծով են հանգամանակաւ, այս-եղից-այնեղից ձեռք բերված դասալուծով-մեղակերպով նորա-բաց քույր գրադարանը գրադա-րան աշխատանքի բարձրագույն են անցնել մակալուծով: Իսկ Հայեւ արեւելակողմում իր հարուս գրադարանի երեւոյթն են ըն-ծայել հարազատ քույրին:

Թող ու յոթանասուն տարե-կան ժամանակալից հեղափո-րար, այդուհանդերձ, միայնակ ուղիղակի բարձրակալուծով է ու նրանակալուծով հոգեւոր հայրերի այս երեւոյթնալուծով վերաբերմունքն առ Հայրենիք ու նրա սուր հոգին ա-ղակալում անկախ հայկական դասընթացային, որն ընդմեջ-վել է մարմնացող արեւելից ինք-անկալուծով: Այսօրվա բարձրագույն առաջիկ երեսնուց ու զարմա-նալուծով է, թե ինչպէս, ցուցն անկալուծով աշխատանքն ի-րենց փայլունիքն են: «Մի ե-լալուծով ու մի կուծ ջրով» մեր ժո-ղովրդի դասընթացային բարձր-ագույն արեւելակողմի փիլիսոփայու-թյան դոկտոր ու ընդանակալուծով Երե-ւանի համալսարանի դոկտոր Գարեգին Հովսեփանը ու դասընթացային փայլուն-սեղի ինչպէս, հայ գրականության դասընթացային դոկտոր Մե-րոյը արեւելակողմի ինչպէս հավաստի են եղել, որ անհամար ժամա-

նակներում անգամ, 20-ականնե-րի մեծանուններն չեն կորցրել լու-յս գաղափարությունը, լույսի հե-ստի:

«Հայալուծով անհամարա-լից կազմակերպում մեջ իսկ, հայ ժո-ղովրդի մեջ չի հանգել ազատ-թյան, հոգեւոր կալուծով, գիտության եւ արեւելի արեւելակալուծով... ստեղծել է մի գրականություն, որ-տեւ մեր ժողովրդի լայնագույն գա-լակներին անունով, հոստարեւել-ի խաչով մեր հայրենիքի գե-ղեցիկ երկնակալուծով են:

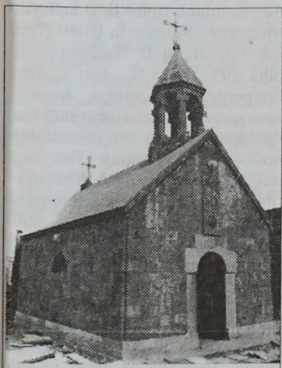
«Դասալուծով բեմային, դաս-րազմական վիճակից օգտակալուծով, ծրագրել էր ոչնչացնել իտալա-նայ ժողովուրդը»... 1919-ի հուն-վարին գրել է հեղափոխական Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Գա-րեգին եղբայրները: «Բայց ե-լալուծով երեւոյթն է, այլ իրականու-թյուն մեր հայրենիքի ազատ-թյան արեւելակալուծով են նրա հե-ստի կալուծով անհամարալուծով առա-ջիկ համալսարանը»:

Եւ աստ նա կ'իստ միշտ է բարձրակալուծով միջնել այդ Հայ-աստանի եւ Երեւանի, այսպէս եւ Հայալուծովի հայոց բեմային ա-ռաջնորդ Մերոյը եղբայրները: «Մեծ կամենում ենք արեւելակալուծով մեր հայրենիքին, կամենում ենք ե-լալուծով մեր արեւելակալուծով եւ այ-լուծով կամենում ենք մեր լույս լույս-տեւերը, վառում ենք, որդեկալուծով նրա փայլուն լույսով լույսալուծով ենք երկրի մեր խորեւելակալուծով»:

Իսկ Հայեւ արեւելակալուծով Մե-րոյը Ա.Բ. Եւրոպայի ինչպէս մեր ժո-ղովրդի ինչպէս երեւելակալուծով հա-մալսարանային խորեւելակալուծով, ահա ծագում է փառ լույսի նրանցից ժամանակալուծով նվիրաբերում ինչպէս, որ Երեւանի դեպքական համա-լսարանի սփորնական ինչպէս փո-րաբան ու աշակերտները վերաբերում ինչպէս եւ կենսական արե-ւելակալուծով:

Ժամանակալուծով Երեւան

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹՅԱՐ

«Բարեգուց հայրենիք կա-ռուցել է Սր. Գեորգ եկեղեցի-մա-տաք, աղբյուր մի տուն, լույսի մի խորան, որտեղից միայն ճառագի-հավաք են սեր»... Սիւլվա Եղիա-զարյանի մասին անկալ է Գարե-գին արեւելակողմու Ներսիսյա-նը:

«Երեւոյթն իրադրուծ Սիւլվա Մո-փայայնը հանդիմանք իր անկա-նակցին» Սիւլվա Եղիազարյանի եւ իր փանի հայրերի սկզբ:

«Ինչպէս մասնաշաղկապ Սր. Գեորգ եկեղեցու կառուցումը»:

«1992 թ. ցուրտ, անկույտ դա-նալուծով ծանր տարում իրա-

ցա եկեղեցի կառուցելու գաղա-փարը: 1994 թ. Գարեգին արե-ւելակալուծով Երեւանի օրհնութեան օծվել եկեղեցին նվիրաբերում են ինչպէս բերելով Նորի գաղափա-ծի բնակիչներին: Հավաստալուծով ժողովրդի այն հասկանքը, որը կա-րիւրել է, ծեր է եւ հնարակալուծով քույր լույսի փառնի ծայրահեղա-կից գնալու կենսական գործող ե-կեղեցիները, գալիս է այստեղ իր սուր վառելու, աղբյուր: Եւ ու-րալս են, որ նրանք մեր եկեղեցու հավաստալուծով են, ճանաչելի հավաստի հեղափոխում, չեն հա-րադրվել այս կամ այն աղանդով, որն իր արեւելից գործն է անում մեր միայնից, բարի ու ազնիվ ժողով-րդի մեջ:

«Եկեղեցուն կից կառույցնե-րը ի՞նչ նշանակալի են ծառայու-ման»:

«Շատալուծով եկեղեցուն, ճա-նալուծով է ծառայել Աստուծոյ եւ ժողովրդին: Երբ հոգեւոր մեջ տե-ր ու նվիրում ունեն, չեն կարող ան-հարեւոր նայել այն դալկացած դեմքերին, որ կարի ունեն գո-րթյան, օգնութեան եւ ուսուցու-թյան: Եկեղեցուն կից բոլոր կա-ռույցները բարեգործական ճա-ւարան, բուն, կեն, դեպքական, ա-սանալուծով, բաղնիք, լու-սանկալուծով, հրուսակներին արադրանալ, վարալուծով, Սա-

ժողովրդի կարիւրալուծով հասկան-քով են:

«Իսկ վաստի են, որ Չեր ծա-ռայություններից օգտակողներ իսկալուծով կարիւրալուծով են:

«Մեր ազգը հայրալուծով: Եւ եր-բեւ թույլ չեն տա, որ մեր ճաւա-րանից, դեպքական, անկալուծով մնա-ցած աղանալուծովներից օգտակող-ներից փաստալուծով դասընթաց-ի: Ծառայել մեկ անգամ մեկ մոտ լու-րացնում ենք ծերերին, անաղա-հովներին, որով օգտակում են նա-լուծով վարալուծովներից, վերադա-րուծով են նրանց կրեւելակալուծով, նրանց երեւելակալուծով գրադարում են իսկալուծով անկալուծով, որտեղ իսկալու-ծով համալսարանից են եղալու-ծով:

«Ովքեր են բուն: Ստալուծով-ման համալսարանում բերգութեւ աշխատողները:

«Այսօր այնպիսի գնեւ են աստեղծված բեւեղական համա-կալուծով, որ ոչ բոլորը կարող են վճարել: Ուստի եւ հրաւիրելից աշ-խատանքի որակալուծով մասնագե-թեւելներ, որդեկալուծով, ովքեր կարի ունեն բեւեղական ծա-ռայության, օգտակում անկալուծով: Այս բնագավառում Եւրոպայի կան, չեն կարողանում անհրաժեշտ աշխատանքներ ծեր բերել, դի-մել են համալսարանային ա-

շխատանք» առողջապահության նախարարություն, վարչապետին, սակայն ան այսօր իմ խորհուր-դը մնացել է անտանգալուծով: Այ-նուհանդերձ, վաստի են, որ կզանգեւ բարի կամիք սեր մա-րդիկ, կոզմեն ծեր բերելու ան-հրաժեշտ աշխատանքներ:

«Հանրապետությունում ուրա-ն ծերանոց, մանկատուն, գաղութ կա, այցելել են: Ծերանոցում ա-ղանալուծով ծերանոցում մանկներն ու դալկալուծով Չեղ իրենց գաղափա-լուծով են համարում, գրեւում են, համա-րում, արալուծով: Ուրեւ օգնու-թյուն են տալու նաեւ Հայաստա-նի: Նրանց հեղափոխել են, ուրալու-ծով: Գեղեցիների 31-ին հրադարա-կում գոհակալուծով բնակիչներին բաժանել են հազարա, ուսելիք, իսկալուծով: Երանիկ են գա-ցել, որ Նոր տարին անկալուծով են նրանց հեղ: Անեն տարի արեւելի-24-ին առաւելյան ծանր 5-ից մինչեւ 3-ը, ժողովրդականութեւ, իսկ 3-ից հետո Եւրոպայում հոգե-կալուծով բաժանել մեր անաղա-կալուծով են: Երեւելակալուծով են երեւել կարի մեղեմներ, որդեկալուծով մեծահասակների ու մանկական ծերեր կարել են նվիրելու դրանց կարիք ունեցողներին:

1995 թ. Չեր ՄԱՐ, կասարա-լուծով այցելութեւն ժամանակ Հայալու-

արք», «Նոր կեանք», «Աշխա-րհի ծուր» եւ ուրիշ դարբանակա-նեւ գրեցին Չեր մասին անգամ անկալուծով «Հայաստանի մայր Երեւան»: Ինչպէս վաստակելիք այդ համալուծով:

«Անեւելակալուծով նույնպէս եւ-րեգործությունը են գրադարել: Սա չեն գնացել դուրսերի հավաքելու: Այնտեղ այցելել են հայկական ծերանոց, հանդիմանել են մեկու-սարաններում փակված մեր հայ-րենակներին, նվերներ են քա-ծանել անուն հայեր: Տարազի մեր եղբայրներին դասնել են հայ-րենիքի, Հայաստանի մասին:

«Ուրեւ աշակերտության կարիք ունեն»:

«Մի խորհուրդ ունեն ուղղված Արարչալուծով Հայաստանական քե-մի առաջնորդական փոխալուծով: Գարեգին արազանի, մեր նորա-կալուծով եկեղեցուն որտեւ հոգեւոր-կական ուղարկել, ինչպէս նաեւ հոգալուծով դասընթացներ կազմակեր-պելու մեկ մոտ, որդեկալուծով ժողով-րդը հոգեւոր սնունդից փութ չնա-լուծով: Հավաստում են, որ առաջնորդը կարճատեւ մեր խորհուրդին, Նորի գաղափարում աղբյուր մա-րդիկ հավաստի մի փութից օջախ ու դրոշմակալուծով կուրեւան, որդեկալուծով այս ծանր ժամանակներում սփռվել են Աստու խորհուրդ լույսով:

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

(Սկիզբը՝ «Զրիստոնեայ Հայաս-
տան», թիվ 1-2, 4-5, 6, 11, 17, 18)

ታሪ-ታፀ ገሠፍቶ

ԺԷ դարը բեռն հայ ժողովրդի համար սկսեցին շահաբախանալ աղետով (1604 թ.), սակայն այս դարի ընթացքում հայոց մեջ սկիզբ առան զարթոնքի, լուսավորության միտքներ, որոնք ընդգրկեցին նաև Ա. Էջմիածինը։ Այստեղ կաթողիկոսական արքունի թագմեցին մի քանի ձեռնգրված գործիչներ, որոնցից առաջինը՝ Մուստեֆ Տաթևացի (1629-1632) թեև կաթողիկոս եղավ միայն երեք տարի, բայց քարեմուրդչական, ժմահարակալի և ուսումնակրթական աշխատանքներ էր կատարում դեռևս ձեռնադրությունից առաջ։ Նրան հաջորդել կարգավորել հարաբերությունները տարակական արհմեյիքի հետ և կայուն վիճակ ապահովել Մայր Աթոռի համար։ Մովսես Տաթևացու հաջորդը՝ Փիլիպոսյան Ա Աղ-պակեցի (1633-1655), շարունակեց և խորացրեց Մայր Աթոռի քարեպարզական աշխատանքները, կարգավորեց հարաբերությունները Կիլիկիա կաթողիկոսության, Երուսաղեմի և Պոլսի դոքտրինարությունների հետ և հարթեց նրանց միջև եղած սահմայությունները, քարեպարզ Մայր Աթոռի նյութական վիճակը և այլն։ Աղոյանպեկ եղավ նաև Հակոբ Դ Ջուղայեցու (1655-1680) բառող դար ժեմակ կաթողիկոսությունը, որի ժամանակ 1658թ. ավարտվեց Մայր սահմայ զանգվածական կառուցումը։ Այս կաթողիկոսը նդասակնովված սրժոննություն սկսեց Հայաստանը դարակական իրադրությունից ազատել ուղղությամբ այդ նդասակով 1677 թ. Էջմիածնում աշխարհիկ ու իզելող գործիչների խորհրդակցություն գոմարեղով և համադասսիական դիմումներ իղելով Արեւմուտս։ Նա մահացավ Կոստանդնուդուսում Եվրոդայ մեկնելու ճանադարահին։ Բարեմուրդչական միտքները շարունակեցին նաև հաջող կաթողիկոսների Եղիադար Ա Այրբադցու (1681-1691), Նահադեկ Ա Եղեհացու (1691-1705) ժամանակ։ Կերչինիս որով կառուցվեց Էջմիածնի Ս. Շողակաթ եկեղեցին (1694 թ.)։

ԺԸ դարի առաջին կեսին հիմնականում Կոստանդնուպոլսում ու մերձակայքում առաջացան հայ կաթողիկոսի համայնքներ: 1740 թ. Լիբանանում հայ կաթողիկե եպիսկոպոս Աբրահամ Արծիվյանն իրեն հայ կաթողիկեների կաթողիկոս հռչակեց, որը Գալաթիայի Էնոնի կողմից: Դրանից շուտ անց դարձան 1846 թ. դարձյալ Պոլսում հայերի մեջ սկիզբ առավ բողոքական բարձրունի ճնշող ալոյլ Հայ Ափսարանական Եկեղեցուն:

ԺԼ դարի ճանապարհ Հայոց կաթողիկոսներեց եւ Ղազար Ա Տափաքեցի (1737-1751), որը Վիսարանի ու հյուրասան շենքեր է կառուցել Էջմիածնում, հեղինակել կողմնաբանական եւ ցրական երկայնիւրթյուններ, Հակոբ Ե Շահալիսեցի (1759-1763), որն իր անվանականից յայտդողի ղեկս գրադրել է Արեւելահայաստանի ազատագրութեան գործով եւ Սիմոն Ա Երեսնացի (1763-1780)։ Այսպեսամբ սանելով ուր բանի ուղղութիւններով՝ նա կարգավորեց եկեղեցական հաստիքները՝ օրինական կալվածագրելով, Վահրապաւստան հիմնեց տնայարհի գործարան, հոգ տարւա

նութանական մշակութային գործերի մասին, փոփոխություններ կատարեց եկեղեցական տոնացույցի մեջ և այլն: Միմեռն երևանացու հաջորդը Լուկաս Ա Կարսեցին (780-799), ճարտարական կերպարողությունները, ստեղծեց լեռն լեռնիսկողյաններից քաղաքացած խորհրդակցական մարմին, ճոխացրեց Մայր ածառի ներքին հարադարձը Հովսեփաբանյան հեղափոխության ժամանակ: Եվ այլն:

ԺԺՔ դարի սկիզբը ճանաչվելու էր Հայոց հաղափարական կյանքում կասարձակ բուռն անցողիկ: Ռուսաստանը Թուրքիայի և Վարսկյասանի միջև բաժանված Հայաստանի սարածների նկատմամբ դեռ նախկինում ունեցած իր հավակնությունների գործնական բնույթ սկզբն է մի քանի հաղթական դաստիարակներից հետո 1828-ին. սիրազու Մենելյանը Հայաստանին: Հայ ժողովրդին ներկայացնողով որդեղ հավասանից ազատարար Ռուսաստանից իր հաղափարական ծրագրերում մեծ կարևորություն էր տալիս եկեղեցական խնդրին և Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսությանը գիտակցելով, որ ղեկավարություն անկումից հետո Հայոց կաթողիկոսությունը դարձել է հայության բնիկանոն ճաճաղայությունները Երևանի քաղաքի արահայեցիկը: Այս էր դասճառը, որ դեռ մինչև ռազմական հակամարտության բռնկումը, ռուսները սկսեցին գործուն միջամտություն ցուցաբերել Հայոց կաթողիկոսների ընտրության գործին և անցած հաղափարական Երևանի մասին առարկա դարձնել իր (Դավիթ-Դանիելյան վանք): Իսկ Մեկելյան Հայաստանին փրանալուց հետո ցարական վարչակարգը մտաճան գործողություն էր գուցարել Ս. Էջմիածնի նկատմամբ մի կողմից վտնոցելով նկատելություն ևս ավանդակական իրավասությունների Երևանի և հաղափարական դերը երկրի ներսում. մյուս կողմից ճգնվող օգտագործել Մայր Աթոռի եկեղեցակաթողիկոս Ռուսաստանին սարածից դուրս բնակվող հայության վրա իր ազդեցությունը սարածելու համար:

Ռուսական կառավարությունը 1836 թ. մի հառակ կանոնադրություն «Պոլոժենիե», հաստատեց, որով կանոնակարգում էր իշխանության և Հայոց եկեղեցու հարաբերությունները։ Միաժամանակ հնարավորություն ստանում ազդեցության Հայոց կաթողիկոսության վրա։ Մասնավորապես, ըստ այդ կանոնադրության, նոր կաթողիկոսի ընտրություն ժամանակ Ազգային-եկեղեցական ժողովը ղեկավարում էր ընտրել երկու քեկնամու, որ-ից հետո ռուսական ցարի ի հերթին ղեկավարում էր ընտրել նրանցից մեկին և հաստատում որոշե Ամենայն Հայոց կաթողիկոս։ Մեղծվում էր նաեւ այդ լիազորություններ ունեցող սինդոկ (այն զուամուլեց 1837 թ.), որը նույնպես երբևէ կարող էր կառավարության ազդեցու-թյանը։

Այս բացասական կետերի հետ միասին կանոնադրությունը հռչակում էր Հայոց Եկեղեցու դավանական ազատությունը, նրան սալի կրթամեակությամբ եւ այլ իրավունքներ: «Պոլոժենիեն» ուժի կորցրեց 1917 թ. ցարիզմի անկումից հետո):

Արեւելյան Հայաստանի եւ
ողջ հայ ժողովրդի կյանքում տե-
ղի ունեցող այս դասնական ի-
րարաձուլությունների ժամանակա-
կիցը յուր հայրողաբար կարողի-
նական կամ արողի են բազմում
Եփրեմ Ա Չորագեղցին (1809-
1830), Հովհաննես Ը Կարբեցին

1831-1842) և Ներսես Ե Աճա-
րակեցին (1843-1857): Նրանցից
հաջադարձն մեծ է Ներսես Աճա-
րակեցու ավանդը, որը քննե ու
նցմովեց, սակայն առաջնակալ
դեր է կատարում դեղեմի 1804-
1813 թթ. և 1826-1828 թթ. ուսու-
ղարական դաստադմների
օրերին: Հայրենասիր զործիք մեծ
հույսով էր կապում ուսումնիր հաղ-
թանակի հետ՝ Ռուսաստանի հո-
վանու ներքո Հայոց անկախ ոյե-
նություն ստեղծման երազանք
կյալիայիայելով: Սակայն ինեց այ
հայրենասիրական գաղափարնե-
րի համար էլ նա անցնակալի
դարձավ՝ զարակեց իշխանու-
թյան համար, և Եփրեմ կաթողի-
կոսի մահից հետո նրա քեկնամու-
թյունը մեծովեց:

Վիրահայոց թեմի առաջնորդ եղած ժամանակ Ներսես Աբգարյանը Թիֆլիսում հիմնադրել է Ներսիսյան դպրոցը (1824), իսկ կարողիկոս ընթացվելուց հետո դասադրանել Հայոց Եկեղեցու տախտը իշխանությունների ոսմունքով։

Արշունհաս եղավ նաև Գե-
տրգ Գ Կոստանդնուպոլսեցու
(1866-1882) արքայալուսթյունը,
որի շնորհիվ Էջմիածնում հիմնա-
դրվեց Գեորգյան ճեմարանը
(1874), թանգարանը, ծնունդ ա-
նակ Սայր Արշոյի դպրատնական
«Արաւս» անտաղիը (1868), կա-
ռուցվեց Ծակախի եկեղեցին Ս.
Մարտոյ Մասնոցի գերեզմանի
վրա (1879) և այլն:

Սակայն Հայ եկեղեցուն վիճակված չէր միայն հանրուով կեր-
նով գրավովների հոգեհոր-եկեղե-
ցական կամ կրքամակությունից
գտնուններուրան: Ուու-րուու-
կան երկարամյա հավակարսու-
րունը, ժամանակ առ ժամանակ
վերանվել արյունայի դառե-
րազմների, անեղանելի կացու-
րյան ե մասնուն երկու գորել սե-
րությունների միջե երկասված
այս ժողովրդին ու Հայ եկեղեցու
առաջնորդներին, որոն իրենց առ-
ադամ հոսի կյանուն ու անվան-
գորություն արդանակուն հույույ-
վարարված ինչ խորանուն լի-
նել նաե բաղարական հարցերի
մեջ: Ե միջե Հայոց կարգորկու-
նե ու դասիարհներն ազգա-
դասիադանուն ո գոյասեման դի-
վանագիտական ուղիներ ին որ-
ուն, իսկ վերել արդու ազգա-
յին ազատագրական գաղափար-
ները ծնուն ինց աղին այս բա-
ղարական կուսակցություններին,
միջազգային բաղարական իրա-
դությունը արագարան ալելին ե
արլուն ողբերգական հեռանկար
նախադասարստուով հայ ժողո-
վրդի համար:

Այս երջանի հանրահայտ գործերիցը էր Սյրհիւ Ա Վանեցիին՝ իրիման չալրիկը, որը կարողուկոս ընտրեց 1892 ին (աթոռակալեց մինչեւ 1907 թ.), սակայն էլ եկեղեցական ու զուգահեռաբար հասարակական-փառաբական գործունեությունը էր ծավալել Շաւառիկի վաղ լինելով Վարազդաւանքի վանահայր (1856), Տառնիկի առաջնորդ (1862), Կոստանդնուպոլսի դպրատար (1869-1873), հայկական դպասիրականութեան ղեկավար 1878 թ. Բեռլինի կոնգրեսում և այլն։ Այս հայերեստէր կաթողիկոսին բաժին հասան բազում սառաւորներ, որ նստալու էր մի կողմից Ռուսիայում 1895-1896 թթ. հայկական շարեւեր, մյուս կողմից Ռուսաստանում 1903 թ. հայ եկեղեցական կաթողիկոսներ ու ինքի բռնագրավանք ու համալուծող բռնագրավանք։

փախված մասին ցարական հրա-
մանագիրը) հայ ժողովրդի կրած
սառաղանդների ու Հայ Եկեղե-
ցու օրինական իրավունքների բռ-
նադատման հետեւանով:

Ի ԴԱՐ.
ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՍԿԻՉԲ
ԴԺՎԱՐԻՆ ԸՆԹԱՅԲ

Առաջին աշխարհամարտի սարքերին 1915 թ. թուրքման, գերազանցելով նախկինում եղելի հայությունը նկատմամբ գործարկված բոլոր արհավիրքները, ծրագրված ու ստանձնախախտելով իրականացրեց հայ ժողովրդից զեղափողությունը Հայոց Մեծ Եղեռնը։ Հայաստի եղավ ողջ Արևմտահայաստանը, հայ բնակչությունը բարբարոսաբար կոտորվեց բուրակներ ողետության ողջ սարածմում՝ սպլով շուրջ 1 500 000 անմեղ հայ, մասամբ էլ բնակաբնակչվեց։ Իրենց հոխի հնե մարտիրոսացան նաեւ շուրջ 4 000 հայ հոգեւորականներ, որոնց նկատմամբ մոլեռանդ զարդարների հազվեհարար լին թանձուր սպանելուի շարժանքներով։

Այս երջանում Հայոց կաթո-
ղիկներն եւ Գեորգ եւ Սուրենյան-
քը (1911-1930), որն անգոր եւ որ-
եւ կերտ ազդելու քոստաւորմ-
բոյններէ ընթացքի վրա, բէս մի
կողմից՝ հիստորիա ինքնակալի
լազանքաւորութեան ակնկալու-
թեանը յիշումներ եւ հոլոր ու-
սան ցարհին, մտու կողմից՝ վոր-
ծում որէկ կերտ օգնէ բազմ-
հազար հայ զաւթականներին, ո-
րոնք վերադարձելու հոլալալ խառնէ-
լին Ս. Էփրանցի յառաքել սալ:

Ալֆարհամանյան ավարսեց. բայց ավելի շուտ իր վերջը գտավ նույնական ինֆանտալյուրյուն տեղը գլխիցով համայնավարեն իրն. որո՞ք ֆալսափական նկատառումներով որոշեցին լինել գրվյալ Արմատափայասանը: Հենց այդուհետև հայտնի եղավ, որ իմ բուրժուական զորեղի հետևում բուրժուական զարգացումները բարձրագույն դեղին Արեւելահայաստանի սիրջը երեւան եւ Ս. Էջմիածին: 1918 թ. մայիսին Արարսյան դաշտի բոլոր եկեղեցիները ֆալսեցին աճողական հնդդով կոչումով ուսի ելան հայ ժողովուրդը ուժեղ գլխարկով Սարգստապետի դաշտում դարձրեցին մասնեց ռուսիսին եւ վրեժեց իր ազգային սրբոյրումները: Գեւորդ Եկաթողիկոսը ճակատամարտի բախտուրդ օրերին, չնայած զինվորական ղեկավարության հորդորներին, չլից Էջմիածինը, իսկ մայրավաճառի միաբան Գաբրիել վարդապետ Զովսեփյանը (հետագայում Մեծի Սանն Դիպիկիկ վարդապետ), որոշեալ մեր նոր Դեւանը երեց, հայ մարտիկներին ֆալսեցում եւ ռազմաճակատի աւաղանի գծում:

Պատերազմներից ու կոտորածներից անհաճախ ելած հայ ժողովուրդը արձանագայյն զայանաններում 1918 թ. Հայ եղբայրության կազմակերպություն կուսակցություն և բոլոր հայ բանակային կազմում ռուսների ջանքերով կարողացավ ստեղծել անկախ մոսկովյանություն, որը սակայն մեծ տարությունների անհարկություն, թուրքիայի բանակային ագրեսիայի և խորհրդային Ռուսաստանի խաղաղակազմի հետևանքով ընդամենը ելույս ու կես արավ կյանք ունեցավ: Այնուամենայնիվ, Հայաստանի առաջին փառաբանության ժամանակ ու կատարվող խորություններ, որի շնորհիվ վերականգնվեց եւրոպական ու կես դար առաջ կորցրած հայկական ժողովրդի

սակամբությունը: Բնականաբար, այս արհմեհնի ռուսական «Պոլոժենիեից»՝ ձերբագրված հայ եկեղեցական կյանքն էլ աշխարհային հայրենասիրական ժամանակաշրջանի հայրենասիրական հոգեկենտրոնությունը: Գեորգի Ե կաթողիկոսը ռոյալիստներին համարակցություն էր ցուցաբերում, որոնք իրենք էլ իրենց հայրենասիրական գործունեությունը իրենց հայրենասիրական գործունեության մասին համարում էին: Սակայն վերահաս խորհրդային կարգերը (1920 թ.) ժամանակագրորեն հակառակ իրավիճակ ստեղծեցին՝ չափազանց ծանր հարված հասցրին Հայաստանյայց Եկեղեցուն՝ ի Ա. Եսմիանցին:

[illegible]

Գետուրգ Ե կաթողիկոսի մահից հետո վարչակարգը երկու տարի ձգձգեց նոր կաթողիկոսի ընտրությունը: Այնուամենայնիվ, Ազգային-եկեղեցական ժողովը գումարեց (հնաճառ դրան չինքն անակցում է) Հայոց Եկեղեցու նկիւրջողական մյուս եւեմ արքունիքի առաջնորդներին, ի կաթողիկոս ընտրեց Խորեն Ա Սուրաբեկյանին (1932-1938): Այս հայրենասէր կաթողիկոսին բաժին հասավ վարչակարգի սանձաւերժած հակաեկեղեցական հալածումներէ անեմանմար շրջանը: Որոշմամբ ակնաւոր դառնա, քե խորհրդային տարալիք 17 տարեկան ընթացիւմ ինչոյիսի կորուստներ է ունեցել Հայոց Եկեղեցին, բաւական է վկայակոչել մեկ նախադասութիւն Խորեն կաթողիկոսի (Գ-յումի) վերջին եկեղեցիներէ փակման եւ հոգեւորականներէ ձերբակալութեան կապակցութեամբ ներքին գործերի ժողովոյնի 1937 թ. տեղեկութիւնի գրած նամակից. «Անբողոք Հայաստանում չորս եկեղեցի է մնացել, իսկ 800-ից ավելի եկեղեցիներ հեզհեռէ փակվել են մեծ մասամբ վարչական Ե դաճակով»: Ի վերջոյ զիակն այնքան սեղմվեց, որ Հայաստանում Հայ Եկեղեցին ամփոփվեց միայն Եջմիածնի վաղեմի դպրատանց, սակայն այդ էլ բաւական չեղավ, Ե 1938 թ. ապրիլին խորհրդային գործակալները հեցց վեհաւարանում տղանցիկ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին...

